

***Pentaphyllus testaceus* (Hellwig, 1792) in de Botanische Tuin Jean Massart (Coleoptera: Tenebrionidae)**

Willy TROUKENS¹, Alain DRUMONT², Hugo RAEMDONCK²,
Camille DEKUIJPER² & Patrick GROOTAERT²

¹Ninoofsesteenweg 782/8, B-1070 Anderlecht, Belgium (e-mail: willy.troukens@skynet.be)

²Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen, Departement Entomologie, Vautierstraat 29, B-1000 Brussel, Belgium

Summary

On 1.VI.2015 a specimen of *Pentaphyllus testaceus* (Hellwig, 1792) (Coleoptera: Tenebrionidae) was found in the Botanical Garden Jean Massart in Auderghem (Brussels Capital Region). This tenebrionid is very rare in Belgium. LIBBRECHT (1988) reported it twice in our country, records are before 1950. From 1992 onward there are again records in the provinces of Antwerp, Brabant, Limburg and Liège. Apparently this beetle is actually expanding. *P. testaceus* has a wide distribution in Europe, but is nowhere common.

Keywords: Coleoptera, Tenebrionidae, *Pentaphyllus testaceus*, faunistics, Belgium.

Résumé

Un spécimen de *Pentaphyllus testaceus* (Hellwig, 1792) (Coleoptera: Tenebrionidae) a été collecté le 1er juin 2015 dans le Jardin Botanique Jean Massart situé à Auderghem (Région de Bruxelles-Capitale). Ce ténébrion est très rare en Belgique. LIBBRECHT (1988) ne le signale que deux fois de Belgique, avec des captures datant d'avant 1950. A partir de 1992, de nouvelles données font mention de cette espèce dans les provinces d'Anvers, du Brabant, du Limbourg et de Liège. Apparemment, ce coléoptère serait donc en phase d'expansion. *P. testaceus* présente une large distribution en Europe, mais n'est nulle part commun.

Samenvatting

In de Botanische Tuin Jean Massart te Oudergem (Brussels Hoofdstedelijk Geweest) werd op 1.VI.2015 een exemplaar aangetroffen van *Pentaphyllus testaceus* (Hellwig, 1792) (Coleoptera: Tenebrionidae). Dit rouwtorretje is in België uiterst zeldzaam. LIBBRECHT (1988) meldt voor ons land slechts twee vindplaatsen, allebei van vóór 1950. Vanaf 1992 zijn er opnieuw waarnemingen in de provincies Antwerpen, Brabant, Limburg en Luik. Blijkbaar zit het kevertje tegenwoordig in een expansieve fase. *P. testaceus* heeft een ruime Europese verspreiding maar is nergens gewoon.

De Botanische Tuin Jean Massart (Fr.: Jardin Botanique Jean Massart), gelegen nabij het Rode Klooster te Oudergem (Brussels Hoofdstedelijk Geweest), heeft een oppervlakte van 5 ha en werd in 1922 aangelegd om de aanpassing van wilde planten aan hun milieu te bestuderen. Men vindt er zowat 1000 soorten bomen en planten en verschillende themacollecties, met name medicinale en aromatische kruiden, een evolutietuin, een arboretum, cultuurgewassen, een boomgaard en een bijenpad; verder ook een natte zone met vijvers en moerassen en een klein natuurreservaat met typische wilde planten van de streek. In 2015 werd in de botanische tuin een inventarisatieproject opgestart met als doel hier de aanwezigheid van minstens 1000 verschillende soorten insecten en spinnen te kunnen noteren.

Op 1.VI.2015 werd hier in een insectenval, geplaatst in een oude (25-30 jaar) boomholte (No 5, leg. A. Drumont & H. Raemdonck) in de stam van een dode kerselaar (*Prunus avium*) (Figs 2-4), een exemplaar aangetroffen van *Pentaphyllus testaceus* (Hellwig, 1792) (Coleoptera: Tenebrionidae) (Fig. 1). Dit piepkleine rouwtorretje van nauwelijks 2 mm groot is éénkleurig geel. De sprieten zijn kort, 11-ledig en vallen op door de 5 verdikte eindleden. Het lichaam is ovaal en vlak gewelfd. De dekschilden zijn warrig bestippeld met een fijne, aanliggende beharing. In België is het de enige soort van dit geslacht.

Over *P. testaceus* is weinig informatie voorhanden. Volgens KASZAB (1969: 251) en LIBBRECHT (1987: 127; 1988: 29) kan men de kevertjes vinden in houtmool van oude bomen zoals eik (*Quercus*) en es (*Fraxinus*); soms ook onder rottende bladeren. De imago's zijn vooral actief van maart tot juni en in september-oktober. In Frankrijk werd hij ooit gevonden in een UV-lichtval (PONEL, 1988: 79-84).

Fig. 1. *Pentaphyllus testaceus*. Oudergem, tuin Jean Massart, 1.VI.2015, KBIN (Foto: Camille Locatelli).

Figs 2-4. Zicht op *Prunus avium* (2) met de boomholte (3) in dewelke in 2015 een boomval werd geplaatst (4) (Foto's: Isabelle Sauvage).

Dit rouwtorretje heeft in Europa een ruime verspreiding maar is nergens gewoon. Het komt voor in Denemarken, Duitsland, Estland, Finland, Frankrijk, Griekenland, Groot-Brittannië (slechts één enkele vangst in 1876), Hongarije, Italië, Kroatië, Oostenrijk, Polen, Slowakije, Tsjechië en Zweden (FATTORINI, 2013). In Nederland noteerde BRAKMAN (1966: 145) dit kevertje alleen van Gelderland en Noord-Brabant. Sindsdien zijn er exemplaren gevonden in 7 van de 12 provincies waaronder ook Nederlands-Limburg (VORST, 2010: 141).

LIBBRECHT (1987: 127 & 1988: 29) en COULON (1995: 61) melden voor België slechts 2 vindplaatsen, nl. te Berchem-Antwerpen (prov. Antwerpen), 54 stuks in 1939 in de stam van een gevelde eik (*Quercus*) (SEGERS, 1940: 73; coll. Segers & Roelofs, in KBIN) en te Watermaal (Brussels Hoofstedelijk Gewest), 73 stuks in 1947 in essenhout (*Fraxinus*) (LELEUP, 1947: 153-154; coll. Leleup & Frennet, in KBIN). Maar blijkbaar zit *P. testaceus* tegenwoordig in een expansieve fase (Fig. 5). Op 2.V.1992 werd 1 exemplaar gevangen te Montroux-Dalhem (prov. Luik) (leg. & coll. J.-

M. Warlet, in KBIN) en op 13.I.2001 4 stuks in een boomholte van een pereboom (*Pyrus communis*) te Bolland (prov. Luik) (leg. & coll. J. Constant). Bovendien verzamelde Luc Crevecoeur van 1997 tot 2013 in de bossen van Antwerpen, Brabant en Limburg van maart tot september zo maar even 51 exemplaren. De kevertjes werden vooral gevonden op dode stammen van Amerikaanse eik (*Quercus rubra*), zomereik (*Quercus robur*), beuk (*Fagus sylvatica*) en één enkele keer in een boomholte van een oude hoogstamappelboom (*Malus*). Op Waarnemingen.be zijn in 2013 twee anonieme vondsten gemeld in het Bos t'Ename, Oudenaarde (prov. Oost-Vlaanderen) en daarom, jammer genoeg, niet te controleren.

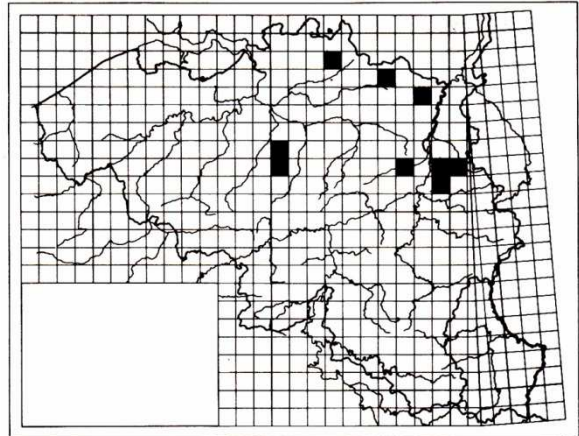

Fig. 5. Vindplaatsen van *Pentaphyllus testaceus* (Hellwig, 1791) in België vanaf 1992.

Wellicht is dit kevertje minder zeldzaam dan vermoed maar krijgt het nauwelijks aandacht omwille van zijn oppervlakkige gelijkens met de geelbruine *Epuraea*-soorten van de Nitidulidae-familie. De 5 verdikte eindleden van de sprietten verwijzen nochtans duidelijk naar een andere familie.

Dankwoord

We zijn veel dank verschuldigd aan het tuinpersoneel: Thierry Bruffaerts (Bruxelles-Environnement - Leefmilieu Brussel), Jean Vermander (Université Libre de Bruxelles - ULB), Hernando Silva Montenegro (ULB) en het technisch team van de site. We willen ook graag Isabelle Sauvage (Koninklijke Belgische Vereniging voor Entomologie) bedanken voor de foto's van de boomholte en Camille Locatelli (KBIN) voor de foto van de habitus van het specimen van *Pentaphyllus testaceus*. Wij zijn Stefan Kerkhof (KBIN) ten zeerste dankbaar voor het coderen en het voorbereiden van de collectiegegevens, ondergebracht in het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen, en Jérôme Constant (Vedrin, België) en Luc Crevecoeur (Genk, België), die ons de datagegevens van *Pentaphyllus testaceus* uit hun collecties hebben bezorgd. Bruxelles-Environnement – Leefmilieu Brussel zorgde voor logistieke steun en sponsoring voor dit onderzoek. Hartelijk dank !

Bibliografie

- BRAKMAN P. J., 1966. - Lijst van *Coleoptera* uit Nederland en het omliggend gebied. Monografieën van de Nederlandsche Entomologische Vereeniging n° 2, Amsterdam, 219 p.
- COULON G., 1995. - *Enumeratio Coleopterorum Belgicae - I*. Société royale belge d'Entomologie, Bruxelles, 63 p.
- FATTORINI S., 2013. - *Coleoptera. Tenebrionidae*. In: AUDISIO P. (Ed.). *Fauna Europaea, Coleoptera, version 2.6.2*. www.faunaeur.org (bezocht 5.IV.2016).
- KASZAB Z., 1969. - *Tenebrionidae*. In: FREUDE, HARDE & LOHSE (eds). *Die Käfer Mitteleuropas*. Band 8. Goecke & Evers Verlag, Krefeld, 35 p.
- LELEUP N., 1947. Communications (comptes rendus de l'assemblée mensuelle du 5 avril 1947). *Bulletin et Annales de la Société Royale belge d'Entomologie*, 83: 152-154.
- LIBBRECHT M.B., 1987. - A propos des Ténébrionides de la faune Belge (Coleoptera: Tenebrionidae). *Bulletin et Annales de la Société Royale belge d'Entomologie*, 123: 119-130.
- LIBBRECHT M.B., 1988. - *Catalogue des Tenebrionidae (Coleoptera) de Belgique*. Documents de travail n° 51. Institut royal des Sciences naturelles de Belgique. Section Entomologie, Bruxelles, 56 p.
- PONEL Ph., 1988. - Coléoptères recueillis en zone urbaine par la technique du piège lumineux. *L'Entomologiste*, 44(2): 79-84.
- SEGBERS M., 1940. Communications (comptes rendus de l'assemblée mensuelle du 3 février 1940). *Bulletin et Annales de la Société Royale belge d'Entomologie*, 80: 73-74.
- VORST O., 2010. - *Catalogus van de Nederlandse kevers (Coleoptera)*. Monografieën van de Nederlandse Entomologische Vereniging n° 11, Amsterdam, 317 p. www.waarnemingen.be (bezocht 5.IV.2016).